

Nr 13

Lagutskottets betänkande med anledning av motion angående postverkets skadeståndsskyldighet vid försening av postförsändelse**Ärendet**

I motionen 1975:863 av fru Troedsson (m) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller att bestämmelser utfärdas som innebär att postverkets ansvarighet skärps i vissa avseenden, vilka anges närmare i motionen.

Synpunkter i ärendet har inför utskottet framförts av företrädare för postverket.

Gällande rätt

Bestämmelser angående postverkets ansvarighet finns i postverkets *kungörelse (1966:120) angående postverkets ansvarighet för försändelser och medel*. Enligt dessa regler är postverket ansvarigt för försändelser som mottagits till postbefordran (1 §). Ansvarigheten omfattar assurerade och rekommenderade försändelser, postförskotts försändelser och i viss mån oassurerade paket men ej vanliga brev försändelser (4–7 §§). Vidare omfattar ansvarigheten medel som postverket omhänderhar i sin betalningsförmedlande verksamhet (exempel: pensioner och barnbidrag, överskjutande eller kvarstående preliminär skatt m. m.). Postverkets ansvarighet gäller så länge försändelse eller medel befinner sig i verkets vård (1 §). Bestämmelserna i kungörelsen avser endast verkets inrikes rörelse och omfattar ej postsparbanksrörelsen. För ansvarigheten i postutväxlingen med utlandet gäller vad som överenskommit i internationella avtal (2 §).

Postverket är fritt från ansvar, då förlust eller skada orsakats av avsändarens eller adressatens fel eller försummelse eller av försändelsens egen beskaffenhet. Vidare ansvarar verket inte för förlust eller skada som orsakats av försening och inte heller för indirekt skada eller utebliven vinst (3 §). Anspråk på ersättning skall anmälas inom vissa tidsfrister, vilka varierar beroende på vilket slags skada anspråket avser. Framställs ersättningsanspråk inte inom föreskriven tid är postverket fritt från ansvar.

Postverkets ansvar är vidare begränsat beroende på försändelsens karaktär. Har assurerad försändelse gått förlorad eller skadats utgår ersättning för förlusten, dock högst assurancesbeloppet (4 §). För förlust av rekommenderad försändelse utgår ersättning med 100 kr. (5 §). Oassurerat paket ersätts med högst 500 kr. (6 §). Har postförskott slutligen utlämnats utan att postförskottsbeloppet utkrävts utgår ersättning med belopp som motsvarar postförskottsbeloppet (7 §).

Postverket kan i särskilda fall medge ersättning efter skälighetsprövning utöver vad som skulle ha utgått med tillämpning av bestämmelserna i kungörelsen (12 §). Närmare föreskrifter härom har meddelats i 5 § *allmänna poststadgan*. Dessa innebär att ersättning kan utges för skadad brev försändelse, som inte är assurerad eller rekommenderad, med högst 60 kr. Vidare kan indirekt skada i form av utgifter för telefonsamtal, resor m. m. ersättas med högst 100 kr. Ersättning kan i övrigt utges när synnerliga skäl föreligger.

Motionen

Motionären anför att stadgandet att postverket inte ansvarar för indirekt skada eller utebliven vinst står i strid med vad som kan uppfattas som rätt och riktigt. Detta gäller enligt motionären inte minst de fall där tipskupong eller V5-bong inlämnas i god tid till posten men genom försumelse eller olycksfall i arbetet inte vidarebefordras till rätt instans i rätt tid. I de fall kunden – om försändelsen inkommit i rätt tid – skulle ha vunnit ett större eller mindre belopp vägrar således postverket med hänvisning till ovannämnda kungörelse att ge den skadelidande kunden någon ersättning. Motionären finner det oförsvarligt att en statlig myndighet som har monopol på att befordra brev inte anser sig ha något ansvar för att verksamheten sköts på ett godtagbart sätt. Starka skäl synes därför enligt motionären föreligga för en skärpning av postverkets ansvarighet vid skada uppkommen genom försening.

Ur lagstiftningens förarbeten

Regler om postverkets ansvarighet i förevarande hänseende fanns tidigare i *förordningen (1934:168) angående postverkets ansvarighet för försändelser och medel som mottagits till postbefordran*. Ej heller enligt denna förordning ansvarade postverket för indirekt skada eller utebliven vinst eller, utom undantagsvis, för skada som orsakats av försening. I förarbetena till förordningen (prop. 1934:71) anförde dåvarande generalpoststyrelsen bl. a.

Lika litet som i den internationella rörelsen torde postverket böra för inrikes försändelser åtaga sig ansvarighet för indirekt skada eller utebliven vinst. Fall kunna tänkas förekomma, då innehållet i paket på grund av försening i postbefordringen vid framkomsten icke representerar det värde, som avsändare beräknat. Om exempelvis aktier, som äro avsedda att försäljas, komma adressaten tillhanda en dag senare än vederbort, kan värdet hava minskat eller den vinst, som kunde hava uppstått vid försäljningen, utebliva. För dylika fall av värdeminskning eller utebliven vinst kan postverket givetvis icke ikläda sig ansvarighet.

Genom beslut av riksdagen år 1965 (prop. 1965:149, BeU 1965:52) upphävdes 1934 års förordning samtidigt som det förordnades att bestämmelser i ämnet i fortsättningen skulle meddelas av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av poststyrelsen.

Till grund för propositionen låg en *promemoria*, upprättad av en av poststyrelsen tillsatt arbetsgrupp. Arbetsgruppen lämnade i *promemorian* vissa principiella synpunkter på spörsmålet om ansvarighetens omfattning och anförde därvid bl. a. (prop. 1965:149 s. 6).

Med hänsyn till att en betydande sektor av postverkets verksamhet är monopolskyddad bör man enligt gruppens mening sträva efter att ge ansvarighetsreglerna en mot kunderna så generös och servicebetonad utformning som möjligt. Detta innebär emellertid inte, att postverkets ansvarighet kan eller bör göras helt obegränsad. I praktiken är det omöjligt att undvika att oregelbundenheter inträffar under postbehandlingen. Eftersom postverket i sin verksamhet har att tillämpa affärsmässiga principer, måste de utgifter i form av skadestånd som på grund härav kan komma att åsamkas verket bestridas av löpande intäkter, i huvudsak de avgifter som verket betingar sig av sina kunder. Varje mer betydande utvidgning av postverkets skadeståndsansvar kan därför antas komma att påverka befodringsavgifterna och en begränsning i skilda hänseenden av postverkets ansvarighet torde med hänsyn härtill vara ofrånkomlig. Hur gränsdragningen skall ske får bero på en skälig avvägning mellan olika föreliggande intressen. Det förhållandet att postverket i viss omfattning åtnjuter monopolskydd får inte medföra, att dess ansvar begränsas på ett sätt som kan anses stå i strid mot god sed i affärsförhållanden.

I fråga om bestämmelsen att postverket ej ansvarar för indirekt skada eller utebliven vinst framhölls att en utsträckning av postverkets ansvarighet till sådana skador enligt arbetsgruppens mening skulle medföra svåröverskådliga och säkerligen vittgående ekonomiska konsekvenser, som måste kompenseras genom kraftiga avgiftshöjningar, något som ej torde vara förenligt med allmänhetens och näringslivets intressen. Arbetsgruppen framhöll att de avtalsvillkor som brukade uppställas inom industri och handel i allmänhet innehöll friskrivningsklausuler avseende de typer av skada som här diskuteras. Anledning ansågs ej föreligga att för postverkets del föreskriva strängare villkor än som ansågs skäliga för privata företag.

Arbetsgruppen uppehöll sig också vid frågan om förseningen av försändelser innehållande tävlingskuponger till V5-spel. Gruppen påpekade att en V5-spelares läge inte skulle förbättras i nämnvärd mån om ersättningsrätt infördes, bl. a. eftersom ersättningen i fråga om vanliga paket är maximerad till ett jämförelsevis lågt belopp och assurans ej medges till högre belopp än som motsvarar allmänna handelsvärdet av försändelsens innehåll samt att något sådant värde på försändelser av ifrågavarande slag inte torde kunna fastställas vid avsändningstillfället.

I propositionen (s. 47 f.) anförde *departementschefen* att åtskilliga skäl kunde anföras för att regleringen av postverkets ansvarighet för försändelser och medel fick ske utan riksdagens medverkan. Sålunda hade summan av de ersättningsbelopp som postverket på grund av ansvarighetsförordningens bestämmelser utanordnat åren 1958–1964 inte för något år överstigit 1 milj. kr. Skadeersättningarna utgjorde alltså endast en mycket liten andel av postverkets årliga driftkostnader. Departementschefen underströk vidare

särskilt följande synpunkter som sammanhänger med postverkets ställning av affärsdrivande verk.

Såsom arbetsgruppen i annat sammanhang framhållit har postverket att i sin verksamhet tillämpa affärsmässiga principer. Bortsett från den del av verksamheten som har monopolkaraktär – regelbunden befordran av brev och öppna försändelser, som innehåller skrivna meddelanden – vilken från ansvarighetssynpunkt borde ha tämligen ringa betydelse, driver postverket sin rörelse i konkurrens med andra transportföretag och penninginrättningar. Dessa har enligt gällande rättsordning vidsträcktta möjligheter att själva fastställa villkoren – bl. a. i ansvarshänseende – för nyttjandet av sina tjänster. I allmänna avtalsvillkor eller särskilda kontraktsbestämmelser brukar sålunda upptas föreskrifter om ansvarighet eller ansvarsbegränsning, reklamerationsfrister o. d., dvs. föreskrifter av samma karaktär som de vilka för postverkets del nu återfinns i 1934 års förordning. Accepterar man grundtanken att postverket skall driva verksamheten affärsmässigt, synes därav följa att verket bör beredas tillfälle att konkurrera på såvitt möjligt lika villkor med företag och institutioner inom motsvarande sektorer av näringslivet i övrigt. Detta skulle väl i fråga om postverkets ansvarighet närmast innebära, att verksamheten lämnades frihet att – inom samma gränser som gäller för enskilda företag och inrättningar – på grundval av ekonomiska överväganden själv fastställa reglerna för verkets ansvarighet mot dess kunder. Emellertid torde det inte vara nödvändigt att här föra ut resonemanget så långt – det lär i förevarande sammanhang vara tillräckligt att konstatera, att det från rent affärsmässiga synpunkter framstår som mindre lämpligt att binda poststyrelsens handlingsfrihet i ersättningsfrågor så hårt som en reglering genom en under riksdagens medverkan tillkommen författning innebär.

Beträffande de blivande ansvarighetsföreskrifternas innehåll framhöll departementschefen att det syntes riktigt att postverket även i fortsättningen i princip bar strikt ansvar för försändelser – med undantag av vanliga brev-försändelser – och medel men att verket i vissa fall är fritt från ansvar, t. ex. när styrkt vållande ligger avsändare eller adressat till last även om för vissa typer av skada. Ansvaret borde också kunna begränsas till vissa belopp och vara underkastat särskild korttidspreskription. Vidare borde ökade möjligheter kunna öppnas för verket att betala ut ersättning till adressaten liksom att utge ersättning efter skälighetsprövning.

Bevillningsutskottet godtog i sitt av riksdagen godkända betänkande (BeU 1965:52) förslaget att regleringen av postverkets ansvarighet skulle ske utan riksdagens medverkan. Utskottet framhöll vidare att det inom poststyrelsen utarbetade förslaget till ny ansvarighetsförordning tillgodosåg i en utsträckning som rimligen kunde begäras såväl näringslivets som allmänhetens berättigade krav.

Utskottet

Genom beslut av riksdagen år 1965 bemyndigades Kungl. Maj:t att på grundval av vissa av riksdagen angivna principer utfärda bestämmelser om postverkets ansvarighet för försändelser m. m. Kungl. Maj:t gavs vidare

rätt att delegera regleringen till poststyrelsen. Med stöd av sådant delegationsbeslut har poststyrelsen utfärdat *kungörelse (1966:120) angående postverkets ansvarighet för försändelser och medel*. Enligt kungörelsen omfattar postverkets ansvarighet medel, som postverket omhänderhar i sin betalningsförmedlande verksamhet, assurerade och rekommenderade försändelser, postförskotts försändelser och i viss mån oassurerade paket men ej vanliga brev försändelser. Ansvarigheten är begränsad, beträffande rekommenderad försändelse till 100 kr., oassurerat paket till högst 500 kr. och assurerad försändelse till högst assuransbeloppet. I vissa fall är postverket fritt från ansvar. Bl. a. ansvarar postverket inte för förlust eller skada som orsakats av försening och inte för indirekt skada eller utebliven vinst. Enligt 12 § kan postverket dock i särskilda fall medge ersättning utöver vad som kan utgå på grund av bestämmelserna i kungörelsen. Med stöd härav har postverket i vissa fall utbetalat mindre belopp i ersättning för skadade brev försändelser och indirekt skada.

I motionen kritiseras bestämmelserna om att postverket inte ansvarar för skada uppkommen genom försening och inte för indirekt skada eller utebliven vinst. Motionären anser det oförsvarligt att en statlig myndighet som har monopol på att befordra brev försändelser inte har ansvar för att verksamheten sköts på ett godtagbart sätt. Om en tipskupong eller V5-bong inlämnas i god tid till posten men till följd av försummelse eller av annat skäl inte vidarebefordras i rätt tid borde postverket ansvara härför. Motionären yrkar därför att riksdagen skall hos regeringen begära att postverkets ansvarighet skärps i nämnda avseende.

Utskottet vill till en början anmärka att de av motionären särskilt åberopade tipskupongerna och V5-kupongerna numera i regel sänds, tipskupongerna i vanliga brev och V5-kupongerna i expressbrev. Även om generell rätt till ersättning för dröjsmål infördes, skulle den skadelidandes ställning inte förbättras eftersom postverket, såsom framgår av det ovan anförda, inte är ansvarigt för sådana försändelser. Självfallet kan avsändaren använda sig av andra slag av försändelser, t. ex. rekommenderade brev och vanliga paket. Ersättningarna vid dessa försändelser är dock maximerade till jämförelsevis låga belopp. Om försändelserna assureras kan ersättning utgå med högst de belopp för vilka försändelserna assurerats. Det torde emellertid vara mycket svårt att bestämma assuransbelopp för försändelser som innehåller tävlingskuponger.

Utskottet vill vidare erinra om att postverket i sin verksamhet har att tillämpa affärsmässiga principer. De utgifter som verket åsamkas i form av skadestånd måste därför bestridas av de löpande intäkterna, dvs. i huvudsak befordringsavgifterna. Med hänsyn till att de nuvarande befordringsavgifterna inte är beräknade med utgångspunkt i att verket kan drabbas av skadestånd för dröjsmål eller för indirekt skada och utebliven vinst, skulle den av motionären förordade skärpningen av ansvarigheten otvivelaktigt medföra höjda befordringsavgifter. Vid bedömandet av vad den fö-

reslagna reformen kan innebära i nu nämnt hänseende måste också beaktas att en ändring av ansvarighetsreglerna beträffande utebliven vinst inte rimligen kan begränsas till skada åsamkad av dröjsmål. Skall ersättning kunna utgå på grund av utebliven vinst, måste sådant ersättningsansvar självfallet omfatta även skada till följd av att försändelsen förkommit eller förstörts. För att motionärens förslag skall få någon betydelse för den som avlämnar tävlingskuponger för befordran måste vidare, såsom utskottet ovan antytt, ansvarighetsbegränsningarna också i övrigt ändras. Även om det torde vara svårt att fastställa hur mycket en reform i förevarande hänseende kan komma att kosta postverket, är det uppenbart att verket kan komma att krävas på betydande skadestånd. Den av motionären föreslagna reformen skulle därför ofrånkomligt leda till betydande höjningar av befordringsavgifterna.

Mot bakgrund av det anförda finner sig utskottet inte kunna tillstyrka bifall till motionen. Såvitt avser det av motionären påtalade problemet med försenade tävlingskuponger skulle en lösning av detta kunna vara att bestämmelser utfärdas om att kupongerna måste avlämnas till postverket för befordran i så god tid att det finns en marginal för smärre förseningar. När det gäller tipskuponger finns också en överenskommelse med Tipstjänst om viss sista tid för inlämnande av kuponger. Enligt vad postverkets representanter har upplyst för utskottet har försök gjorts att träffa liknande överenskommelser med travsällskapen, men dessa har inte velat medverka härtill. Som skäl härför har uppgivits att spelarna måste kunna ge in sina tävlingskuponger så sent som möjligt med hänsyn till att det händer att hästar endast kortare tid före tävlingen stryks i loppen.

Avslutningsvis vill utskottet notera att postverket upplyst att den ovan omnämnda 12 § i kungörelsen kommer att ses över i syfte att öka möjligheterna att, om särskilda omständigheter föreligger, ge ut ersättning även i fall där ersättning annars inte kan betalas.

Utskottet hemställer på anförda skäl

att riksdagen avslår motionen 1975:863.

Stockholm den 3 april 1974

På lagutskottets vägnar

IVAN SVANSTRÖM

Närvarande: herrar Svanström (c), Hammarberg (s), Lidgard (m), Sundelin (s)*, fru Åsbrink (s), herrar Sjöholm (fp), Torwald (c), Olsson i Timrå (s), fru Nilsson i Sunne (s), herr Israelsson (vpk), fru Fredgardh (c), fru Lindquist (m), fru Hjalmarsson (s) och fru Karlsson (c).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.